

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Кваліфікаційна робота магістра

з теми **«ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ ПЕРЕДАЧІ СЮЖЕТУ В МАЛЮНКУ ТА
АПЛІКАЦІЇ»**

Виконала: здобувачка 2 курсу,
групи ДО1-М23,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньо-професійною програмою
Дошкільна освіта
(денна форма навчання)
Гуляк Соломія Михайлівна

Керівник: **Демчик К. І.**,
кандидат педагогічних наук

Рецензент:
Максимова О.О.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методик
дошкільної й інклюзивної освіти
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Кам'янець-Подільський – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	6
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПЕРЕДАЧІ СЮЖЕТУ В МАЛЮНКУ ТА АПЛІКАЦІЇ	6
1.1. Психолого-педагогічний погляд на проблему формування умінь і навичок старших дошкільників передачі сюжету в малюнку та аплікації	6
1.2. Методологія дослідження процесу формування передачі сюжету в малюнку й аплікації.....	20
РОЗДІЛ 2	38
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПЕРЕДАЧІ СЮЖЕТУ В МАЛЮНКУ ТА АПЛІКАЦІЇ.....	38
2.1. Діагностика рівнів сформованості формування умінь і навичок старших дошкільників передачі сюжету в малюнку та аплікації (констатувальний експеримент)	38
2.2. Методи та прийоми формування у старших дошкільників передачі сюжету в малюнку та аплікації (формувальний експеримент)	45
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	77

ВСТУП

Актуальність дослідження. Значна увага на сьогодні приділяється формуванню мистецько-творчих компетентностей підростаючого покоління в Україні. Як зазначено у Законі України «Про освіту», «країна безустанно піклуватиметься про розквіт літератури, мистецтва, культури, про створення всіх умов для найповнішого виявлення особистих здібностей кожної людини, формування в народі високих художніх смаків і культурних навиків» [45].

Загальновідомо, що заняття з образотворчого мистецтва в закладі дошкільної освіти є важливим компонентом виховання дошкільників засобами мистецтва. Оскільки вихователь навчає дошкільників бачити красу навколишнього життя, передавати свої враження в малюнках.

Особливу увагу слід звертати на самостійне ставлення дошкільнят до виконання завдань. Насамперед потрібно спонукати дітей виявляти самостійність у всіх випадках, де це можливо. Обов'язок вихователя — продумувати, де і в чому діти можуть виявити самостійність, знайти правильне співвідношення між прямим навчанням дітей і вихованням у них здібності бути самостійними.

Зі свідчення більшості відомих українських дослідників (О. Максимова, О. Половіна, Л. Шульга), які займались дослідженням питань з образотворчої діяльності дітей дошкільного віку, говориться про те, що «вже з перших етапів образотворчої діяльності дитина починає засвоювати окремі засоби зображувальної мови, яка притаманна професійному мистецтву, хоч у використанні цих засобів дітьми виявляються характерні особливості, специфічні для дитячої діяльності. Основу зображувальних засобів складають: малюнок, лінія, колір завдяки яким діти відображають навколишній світ і виражають своє відношення до зображуваного» [25].

Кваліфікаційне навчання дітей малюванню сприяє тому, що дитина опановує засоби виразності і легко засвоює їх у елементарній формі.

Актуальність проблеми зумовлюється також тим, що з-поміж інших видів мистецтва образотворче мистецтво виступає унікальним у вирішенні завдань як художнього, так і особистісного розвитку, громадського і духовного становлення підростаючого покоління. Це зумовлено не тільки природою сприймання різних видів і жанрів образотворчого мистецтва, а й тим, що «вже в ранньому віці образотворча діяльність стає однією з найдоступніших і емоційно-захоплюючих форм творчості» [13].

Отже, у закладі дошкільної освіти малювання займає провідне місце в навчанні старших дошкільників засобами образотворчого мистецтва. Основним завданням навчання малювання є допомога дітям пізнати навколишню дійсність, розвинути у них спостережливість, виховати почуття прекрасного і навчити прийомам зображення. Разом з тим, водночас здійснюється основне завдання образотворчої діяльності – це формування творчих здібностей старших дошкільників у створенні виразних образів різних предметів доступними для цього віку за допомогою образотворчих засобів.

Мета дослідження – аналіз методик формування умінь і навичок старших дошкільників передачі сюжету в малюнку та аплікації.

Об’єкт дослідження – процес формування умінь і навичок старших дошкільників передачі сюжету в малюнку та аплікації.

Предмет дослідження – педагогічні умови ефективності покращення передачі сюжету в малюнку та аплікації.

Організація дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі Закладу дошкільної освіти № 1 «Барвінок» Кам’янець-Подільської міської ради Хмельницької області.

Для вирішення поставлених завдань дослідження та досягнення мети було застосовано наукові методи, зокрема: загальнотеоретичні: аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, дефініційний аналіз, що використовувалися для теоретичного осмислення основних понять дослідження; емпіричні: констатувальний і формувальний етапи

педагогічного експерименту, проміжний аналіз його результатів, спостереження, бесіди та діагностичні прийоми, спрямовані на визначення рівня передачі сюжету в малюнку та аплікації; методи кількісної обробки даних експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає в глибшому дослідженні та узгодженні змісту поняття «передача сюжету в малюнку та аплікації» у старших дошкільників, а також в окресленні шляхів формування вміння і навичок у них передачі сюжету в малюнку та аплікації.

Теоретичне значення: результати дослідження сприяють розробці теоретичних основ формування умінь і навичок старших дошкільників передачі сюжету в малюнку та аплікації.

Практичне значення: у науковому дослідженні проаналізовано й упорядковано матеріали з проблематики формування умінь і навичок старших дошкільників передачі сюжету в малюнку та аплікації. Одержані результати можуть бути використані педагогами й батьками, а також можуть бути базою для підготовки курсових і дипломних робіт.

Апробація роботи. Положення і результати дослідження представлено на низці міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях; експериментальне дослідження проведено на базі закладу дошкільної освіти та обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2023 – 2024 н.р. і 2024 – 2025 н.р.).

Обсяг і структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у ході дослідження ми дійшли до наступних висновків.

Малювання є одним з найважливіших засобів пізнання світу і розвитку знань естетичного сприйняття, тому що воно пов'язане з самостійною, практичною та творчою діяльністю дитини. Навчання малювання в дошкільному віці передбачає вирішення двох взаємопов'язаних завдань:

По-перше, необхідно пробудити у дітей емоційну чуйність до навколишнього світу, рідної природи, подій нашого життя;

По-друге, сформувати у них образотворчі навички та вміння. У процесі малювання у дитини вдосконалюється спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності. Потрібно відзначити, що майже всі діти малюють, згодом же малюванням займаються далеко не всі. А це означає, що в дошкільному віці малювання повинно бути не самоціллю, а засобом пізнання навколишнього світу.

Спостереження, екскурсії мають надзвичайно велику цінність, адже вони збагачують знання дітей, діти отримують нові враження, які зможуть перенести в свої роботи. Природа впливає надзвичайно позитивно, адже у дітей виховується естетичний смак, любов до прекрасного. Бесіди на дану тему, читання художньої літератури, допомагають дітям краще зрозуміти завдання, які перед ними ставляться. Щоб малюнки дітей були змістовні, багаті і технічно-правильно виконані треба здійснювати навчання. Навчання здійснюється в різних формах як в повсякденному житті, так і на заняттях. В повсякденному житті можна спостерігати за об'єктами навколишнього життя: будинками, транспортом, вулицями міста, тваринами в куточку природи, проводити бесіди про ці об'єкти. Все це збагачує знання дітей. Найкращі роботи будуть тоді, коли вихователь використовує не одні методи, а їх поєднання на занятті в комплексі. При навчанні потрібно дотримуватись принципів дидактики: систематичності, послідовності, врахування вікових особливостей, ідейності, науковості тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонішина В. Л. Методика дослідження креативності старших дошкільників. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2013 рік / за ред.: О. В. Сухомлинської, І. Д. Бега, Г. П. Пустовіта, О. В. Мельника. Івано-Франківськ, 2014. С. 39–42.
2. Антонішина В. Розвиток креативності старших дошкільників засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Мистецтво та освіта*. 2014. № 4. С. 27–38.
3. Архипкіна Н. Креативність та її діагностика. *Психолог*. 2003. № 41 (89). С. 15–17.
4. Архіпова С. П., Кушнірик Н. Я. Методика розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць / Полтав. держ. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2009. Вип. 2. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7042>
5. Атаманчук Н. М. Інтелектуальний і творчий розвиток обдарованої особистості. *Психологія розвитку творчої особистості в освітньому просторі* : монографія / авт. кол.: С. Яланська, Н. Атаманчук, Т. Дзюба ; за ред. С. П. Яланської ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2018. С. 48–69.
6. Атемасова О. А. Агресивна дитина: Як їй допомогти? Харків : Ранок, 2010. 176 с.
7. Атемасова О. А. Проблеми розвитку та корекція емоційної сфери дітей дошкільного віку. Харків : Ранок, 2010. 176 с.
8. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради до організації освітнього процесу. 2021. URL: <https://ezavdnz.expertus.com.ua/book?bid=37876>

9. Беленька Г., Семенов О. Творчо спрямована особистість в грі. *Дошкільне виховання*. 2020. № 4. С. 3–6.
10. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
11. Біла І. Творчість як ціннісна потреба дошкільника. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 10. С. 38–41.
12. Бітянова М. Дитина у школі: технології розвитку. Київ : Главник, 2007. 143 с.
13. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : підручник для студ. вищих навч. закладів факультетів дошкільної освіти. Київ : Слово, 2006. 304 с.
14. Бойко А. М. Сутність, закономірності та принципи виховання і самовиховання як особистісно-соціального явища. *Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії* / за ред. А. М. Бойко. Київ ; Полтава, 2004. С. 63–86.
15. Бушуєва Н. О. Педагогічні умови формування навчальної мотивації дітей шестирічного віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Кривий Ріг, 2008. 20 с.
16. Варяниця Л. О. Дитяча субкультура як фактор соціалізації в молодшому дошкільному віці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Луганськ, 2005. 20 с.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2014. 1440 с.
18. Виготський Л. С. Психологія розвитку людини. 2005. <http://medbib.in.ua/psihologiya-razvitiya-cheloveka.html>
19. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : метод. посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; [ред. Н. Гавриш]. Харків : Мадрид, 2015. 2015. 220 с.

20. Гаврилюк С. М. Творчий розвиток дітей дошкільного віку – результат педагогічної творчості вихователя. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін* : матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. Т. 2. URL: <https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/TOM-2-2015.pdf#page=50>
21. Гавриш Н. Дитячі фантазії, або як розвивати креативність дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2022. № 10. С. 4–6.
22. Гавриш Н. Інновації в освітньому процесі ЗДО: суспільні запити, освітні тренди. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=l5UaMX5XDcM>
23. Гавриш Н. Коректурні таблиці як засіб стимулювання креативності дітей. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 9. С. 34–44.
24. Гавриш Н., Ліннік О. Організовувати, але не обмежувати. Управління розвитком дітей в освітньому середовищі дитсадка. *Дошкільне виховання*. 2013. № 1. С. 8–13.
25. Гавриш Н. Сучасне заняття: формальні, змістові та структурні ознаки Лекція: Технологія інтелектуально-творчого розвитку дошкільників (коректурні таблиці). URL: http://slovyanochka.at.ua/publ/suchasne_zanjattja_formalni_zmistovi_ta_structurni_oznaki/1-1-0-5
26. Гілен П. Культура та інші фундаменталізми / пер. О. Смерек. Харків : IST Publishing, 2019. 112 с.
27. Гнізділова О., Федій Т. Дослідно-експериментальна діяльність дітей з природними об'єктами в умовах ДНЗ. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. 106 с.
28. Гнізділова О., Манжелій Н. Ігрова діяльність як засіб розвитку креативності дошкільників. *Збірник наукових праць Полтавського*

- державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Полтава, 2006. Вип. 3 (50). С. 142–148. (Педагогічні науки).
29. Гнізділова О. А. Організаційні засади діяльності сучасної наукової школи. *Творчий розвиток особистості – запорука успішності людини в умовах інтернаціоналізації освіти* : тези доповідей / Міжвуз. наук.-практ. конф., 21 трав. 2009 р. Харків, 2009. С. 50–55.
 30. Гнізділова О., Сулаєва Н. Проблема формування креативності дітей в оновленому базовому компоненті дошкільної освіти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2021. Вип. 28. С. 26–31. URL: <http://sources.pnpu.edu.ua/article/view/250329/247911>
 31. Гнізділова О. А. Формування креативності дошкільників засобом сучасних ігрових та мистецьких матеріалів із magic-effect. *Педагогічні науки*. 2021. № 78. С. 5–10. URL: <http://pednauki.pnpu.edu.ua/article/view/249778/247302>
 32. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
 33. Горностаєва А. Ми – чарівники й винахідники. Заняття з креативного розвитку дітей старшого дошкільного віку. *Психолог дошкілля*. 2018. № 4. С. 28–29.
 34. Гра. *Вікіпедія (Wikipedia)* – загальнодоступна вільна онлайн-енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%B0f>
 35. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. / В. О. Огнев'юк (наук. кер.) ; авт. кол.: Г. В. Беленька. О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна [та ін.]. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
 36. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посіб. / за ред. Т. О. Піроженко ; НАПН України, Ін-т психології імені Г. С. Костюка. Київ ; Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 272 с.

37. Дихта-Кірфф В. Л. Формування у старших дошкільників креативності в центрах розвитку дитини : дис. ... канд. пед. наук. Миколаїв, 2018. 283 с.
38. Дичківська І. М., Поніманська Т. І. М. Монтессорі: теорія і технологія. Київ : ВД «Слово», 2009. 304 с.
39. Дода М. Осередки для розвитку і творчості наймолодших. *Дошкільне виховання*. 2010. № 4. С. 28–29.
40. Дойдж Норман. Самовідновлення мозку. Київ: Наш формат, 2022. 416 с.
41. Дронова О. О. Активізація художньо-творчого потенціалу старших дошкільників у процесі образотворчої діяльності. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/download/2166/1974>
42. Дяченко С. В. Підготовка майбутніх вихователів дошкільного закладу до формування основ комп'ютерної грамоти у дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2009. 20 с.
43. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
44. Іванюк Г., Клок Н. Актуальні ідеї Марії Монтессорі щодо розвитку особистості дитини дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2019. № 7. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3234>
45. Іграшка (List_of_toys). *Bikinedia (Wikipedia)* – загальнодоступна вільна онлайн-енциклопедія. URL: https://en.Wikipedia.org/wiki/List_of_toys
46. Зайченко І. В. Історія педагогіки : у 2 кн. Кн. I: Історія зарубіжної педагогіки : навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. Київ : ВД «Слово», 2010. 624 с.
47. Зайцева Л. І., Казанцева Л. І., Гавриш Н. В. та ін. Теорія та практика дошкільної освіти в сучасних експериментальних дослідженнях. Харків : Діса плюс, 2015. 447 с.

48. Зімакова Л. В. Виховання комунікативно-мовленнєвих мотивів дошкільників. *Педагогіка та психологія* : збірник наукових праць / за заг. ред.: І. Ф. Прокопенка, С. Т. Золотухіної. Харків : Вид-ць Рожко С.Г., 2017. Вип. 56. С. 136–148.
49. Зімакова Л. В., Крамаренко В. О. Класифікація сучасного мистецько-ігрового матеріалу у контексті формування креативності дитини дошкільного віку. *Modern Technology and Innovative Technologies* (Німеччина). 2021. Is. 17, part 4. С. 6–14. URL: <https://www.moderntechno.de/index.php/meit/issue/view/meit17-04/meit17-04> (дата звернення 28.11.2021)
50. Зімакова Л., Ковалевська Н. Підготовка майбутніх вихователів до мовленнєвої соціалізації дітей дошкільного віку засобами театрального мистецтва. *Педагогічні науки*. 2018. № 71. С. 70–74.
51. Zimakova L., Kramarenko V., Kovalevska N., Tupytsya O., Mokhirieva Y. Підготовка майбутнього вихователя комунікативними методиками до соціальної адаптації дітей 5–7 років засобами сучасного мистецтва. (Treinamento de futuro educador de fala comunicativa para a adaptação social de crianças de 5 a 7 anos por meio da arte moderna). *Revista on line de Política e Gestão Educacional*. 2021. Вип. 25. DOI: <https://doi.org/10.22633/rpge.v25iesp.3.15594>. URL <https://www.editoraiberoamericana.com>.
52. Значення понять, що вживаються в Стандарті. *Базовий компонент дошкільної освіти*. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/867885>
53. Камінська О. П., Лалаєва В. А., Плутагаренко Т. Г., Пхенда Н. А., Якименко К. О. Реалізація ідей розвитку творчих здібностей та виховання креативності в умовах ДНЗ. Матеріали методичного об'єднання вихователів старших груп. *Дошкільний навчальний заклад*. 2012. № 10. С. 2–19.

54. Каньоса Н. Г. Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості дошкільників : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г., 2015. 188 с.
55. Карасьова К. В., Піроженко Т. О. Ігровий простір дитини. Київ : Шк. світ, 2010. 128 с.
56. Карасьова К. В., Піроженко Т. О. Методика дослідження рівнів розвитку творчих ігор дошкільників. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2020. № 10. С. 18–54.
57. Карзан К., Скалько С. Думай як Леонардо да Вінчі. Харків : Ранок, 2019. 95 с.
58. Карпа І. Луї та його монстри. Київ : Люта справа, 2017. 50 с.
59. Карпенко Н. А. Психологія творчості : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 156 с.
60. Карпенко Н. В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) : навч. посіб. Київ : Каравела, 2008. 192 с.
61. Козак С. І. Розвиток креативності як базової якості особистості дітей старшого дошкільного віку засобами сприйняття творів живопису. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2019. № 1. С. 71–89.
62. Кононко О. Дитяча креативність крізь призму Базової програми "Я у світі". *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 3–7.
63. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 200 с.
64. Крамаренко В. О. Використання пластичного матеріалу для формування креативності дітей дошкільного віку. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному* : зб. наук. пр. / [ред. О. А. Гнізділова]. Полтава : ФОП Цьома С. П., 2019. № 3. С. 102–106. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15513/1/23.pdf>
65. Крамаренко В. О., Зімакова Л. В. Інноваційні можливості сучасного мистецько-ігрового матеріалу, його вплив на формування

- креативності дітей дошкільного віку. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/conferences/article/view/7005/6979>
66. Крамаренко В. Креативність дітей дошкільного віку: сутнісний аналіз поняття. *Педагогічні науки*. 2019. Вип. 74. С. 21–24. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13883/1/KRAMARENKO.pdf>
 67. Крамаренко В. О. Формування креативності дітей: порівняльний аналіз ЗДО України та Німеччини. *Модернізація змісту освіти в контексті полікультурного середовища та реалізації ідей нової української школи* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2019. С. 62.
 68. Крамаренко В. О. Формування креативності дітей дошкільного віку за допомогою сучасного мистецько-ігрового матеріалу. *Дитинство XXI століття: інноваційна освіта* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Кременчук, 2018. С. 33.
 69. Крамаренко В. О. Характеристика мистецько-діяльнісного критерію сформованості креативності дитини дошкільного віку засобами сучасного мистецько-ігрового матеріалу. *Педагогічні науки*. 2021. №78. С. 38–42. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/18503>
 70. Шульга Л. Забезпечення педагогічних умов розвитку емоційно-почуттєвої сфери дітей дошкільного віку в процесі сприйняття живопису. *Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика*. 2015. № 1. URL: file:///C:/Users/user/Downloads/Nivoo_2015_1_13.pdf
 71. Шульга Л. М. Ігрова технологія як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 11. С. 25–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2015_11_6
 72. Шульга Л. М. Інформаційно-освітнє середовище в професійному розвитку педагога ЗДО. *Основні орієнтири розвитку системи освіти*

Запорізької області в контексті реалізації Концепції Нової української школи у 2018/2019 навчальному році : метод. рекомендації : у 3 ч. / відп. ред. О. В. Варецька ; ред.-упоряд. О. М. Байєр ; ДОН ЗОДА, КЗ «ЗОППО» ЗОР. Запоріжжя : СТАТУС, 2018. Ч. III: Дошкільна освіта. С. 57–81.

73. Шульга Л. М. Науково-понятійний апарат проблеми розвитку творчих здібностей дошкільників в образотворчій діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 49. С. 242–249. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2016_49_35
74. Шульга Л. Упровадження технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наук. праць молодих вчених Дрогобицького держ. пед. ун-ту імені Івана Франка. Дрогобич, 2019. Т. 3, № 23. С. 179–183.